

Ставлення студентів ЗВО України до навчання в умовах війни

Склярова Г. О.

к. психол. н., доцент кафедри психології,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: HoncharovaGO@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-9366-4591

Війна в Україні змусила багатьох з нас переглянути свої плани на майбутнє, можливості, цінності та пріоритети. Для студентської молоді такі світоглядні перебудови не могли оминати й сфери здобуття професії у ЗВО України. Питання “Чи потрібне, важливе для мене зараз навчання?”, “Чи зможу я закінчити ВНЗ?”, “Чи правильно я обрав фах?”, постали тепер в іншому світлі, беззаперечно, вплинувши на зміну ставлень молоді до провідної діяльності студентського віку-професійного навчання.

Основу наукового розгляду ставлень, їх системи, процесу формування та зміни, заклали у своїх роботах В. М. Мясичев, О. Д. Алфьоров, Е. Берн, В. М. Бехтерев, І. С. Кон, О. Ф. Лазурський, Б. Ф. Ломов, С. Д. Максименко, А. Маслоу, В. С. Мерлін, К. Роджерса, С. Л. Рубінштейн, В. В. Столін, І. І. Чеснокова та інші [2, 130].

Ставлення особистості до оточуючих об'єктів соціальної дійсності, в значній мірі, зумовлюють її готовність мислити та діяти певним чином, і розглядаються тут як “структури досвіду, накопиченого в процесі міжособистісної взаємодії”, вони існують у певній системі, яка визначає “операційні та стильові характеристики поведінки, а також світогляд особистості” [1, 129].

Виходячи з того, що ставлення відображають минулий досвід особистості, під впливом нового отриманого досвіду, ставлення, що сформувалися раніше можуть зазнавати змін [2, 130]. Побутові умови та психічні стани, в яких зараз перебуває значна частина українських студентів, суттєво відрізняються від тих, які існували на момент обрання ними спеціальності, початку навчання (маються на увазі студенти, які вступили до ВНЗ України у вересні 2021 року та раніше). Дехто з молодих людей став до лав ЗСУ, хтось змушений був виїхати з України, залишився без підтримки рідних, на чийсь плечі лягла відповідальність за родину, молодших братів та сестер. Більшість зі студентів, які залишилися в Україні, мають не стабільне енергопостачання, доступ до інтернету та зв'язок, відчувають тривогу за своє життя. Описані обставини сьогодення українських студентів, уособлюючи новий для них життєвий досвід, викликають зміни ставлень студентів до навчання у ЗВО, які проявляються у відповідній поведінці студентів в сфері отримання професійної освіти: наприклад, частина студентів-відмінників не досягає попередніх успіхів у навчанні, а студенти, які проявляли себе як не дуже активні, навпаки, демонструють зацікавленість у відвідуванні пар та виконанні навчального плану.

Спираючись на досвід взаємодії із студентською молоддю під час проведення пар, можна виділити дві протилежні тенденції у змінах ставлень студентів до навчання.

Так, для однієї частини студентів, можливість та необхідність відвідувати пари має стабілізаційний, заспокоюючий ефект. Зустрічаючись із своїми одногрупниками та викладачами на лекційних, семінарських й практичних заняттях, студенти потрапляють у звичне для них середовище. Вимоги, що ставлять викладачі до навчальної діяльності, ними вже засвоєні, спілкування на парах відбувається рідною, державною, зрозумілою для всіх мовою, що підкреслює приналежність до єдиної професійної, національної

спільноти. Все це викликає у студентів відчуття стабільності хоча б у одній зі сфер свого життя. Хоч тут студенти можуть бути спокійними, бо знають “правила гри”, не мають потреби щось докорінно змінювати в організації своєї діяльності, активно пристосовуватися до багатьох змін. Особливо актуальним це є для тих студентів, які рятуючись від війни в Україні виїхали за кордон, і змушені адаптуватися до нового мовного й культурного середовища, або залишилися в Україні, але втратили своє звичне оточення, роботу (якщо суміщали її із навчанням), не мають змоги займатися улюбленою діяльністю (спорт, хобі).

Для іншої частини студентів-навпаки, навчання починає здаватися чимось не важливим, недоречним зараз, таким, що не вартує часу та зусиль, оскільки з'явилися нові більш актуальні цілі: захист держави, турбота про виживання й благополуччя.

Слід зауважити, що серед студентів із позитивним та відповідальним ставленням до навчання є й такі, для яких обов'язок виконання навчального плану значно підвищує рівень загальної тривожності: “Як я зможу прослухати лекційний матеріал, підготуватися до занять й заробити оцінки, якщо більшість часу не маю світла та інтернету?”. Такі запитання зараз часто постають у листуванні зі студентами або під час пар, консультацій. Не маючи змоги навчатися у призначений та зручний для цього час та спосіб, деякі зі студентів почувають себе безсилими якось вплинути на процеси отримання, контролю й оцінювання знань, набуття необхідних навичок. Втомившись від негативних переживань, і бажаючи позбутися тривоги, хоча би з приводу успішності навчання, студенти можуть відчувати зменшення інтересу до цього виду діяльності.

З огляду на описане вище, у роботі зі студентами, з метою підтримки їх позитивного ставлення до навчання або його формування, педагогічним працівникам ЗВО варто взяти до уваги такі рекомендації:

1. Корисно показати студентам, що викладач не засуджує їх через хвилювання, складнощі у засвоєнні матеріалу через домінуючі психічні стани, пов'язані із війною, або технічні несправності. Важливо, аби студенти побачили, що викладач не є “роботом, запрограмованим тільки на роботу”, не вимагає результату понад усе (понад безпеку, технічні та інші можливості студента), наділений співчуттям та розумінням, сприймає студента як особистість, а не лише як об'єкт навчання й виховання. Це важливо, адже часто ставлення до викладача переноситься і на ставлення до предмета, який він веде, а отже й впливає на бажання відвідувати пари, проявляти ініціативу та творчість при виконанні завдань.

2. Деякі студенти змушені були евакуюватися без ноутбуків, іншої техніки, необхідної для виконання завдань, і не всі з них змогли придбати чи отримати таку техніку в тимчасове користування. Враховуючи це, доречним буде, для представлення матеріалу та контролю знань студентів, мати в арсеналі декілька альтернативних варіантів ознайомлення студентів із змістом лекційних занять та проведення перевірочних робіт. Так, виконати контрольну роботу, відповідаючи на питання онлайн форми, можна навіть зі смартфона. Така форма може містити завдання різного рівня складності:

- запитання, де з наведених відповідей лише одна є правильною;
- відкрите запитання, де з наведених відповідей правильними є декілька;
- відкрите запитання, де відповіддю буде одне-два слова;
- відкрите запитання, де треба надати розгорнуту відповідь.

Щодо лекційного матеріалу-окрім надиктовки та пояснення його під час пари, можна надавати студентам посилання на он-лайн підручник(и) із зазначенням переліку питань до заняття, та номерами відповідних сторінок у підручнику. Завантаження електронної книги вимагатиме меншої швидкості інтернету, ніж приєднання до пари через відеозв'язок. Це дозволить студентам отримати навчальний матеріал навіть якщо вони не змогли приєднатися до пари, наприклад, через відсутнє електропостачання.

Також можливе поєднання різних видів опитування під час семінарського заняття. Так, студенти, які не змогли відповісти усно, наприклад, через повітряну тривогу в їх регіоні під час пари, зможуть показати свої знання, відповівши на питання викладача письмово, після закінчення тривоги.

3. Як показала практика, дає позитивні результати й збільшення терміну на задачу студентами виконаних домашніх завдань. Це виправдана рекомендація, адже продиктована сучасними реаліями-стабілізаційні відключення світла, які місцями тривають по 5-8 годин, суттєво впливають на режим дня студента, його можливості вчасно виконати й подати роботи на перевірку. Надання додаткового часу, в даному випадку, знижує тривожність студента, укріплює віру у можливість контролювати успішність свого навчання, а відтак-сприяє позитивному ставленню до останнього.

Звісно, ці рекомендації мають братися до уваги з урахуванням специфіки дисципліни, та припустимих й доцільних в кожному конкретному випадку засобів та способів подання навчального матеріалу і проведення поточного контролю знань студентів.

Ключові слова: ставлення особистості, зміна ставлень, ставлення до навчання, навчання у ЗВО України, навчання в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Кузнєцов М. А., Макаренко П. В., Ларіонов С. О. Емпіричні методи дослідження системи ставлень особистості. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія: Психологія.* 2015. Вип. 51. С. 128–140.
2. Г. О. Гончарова, С. О. Ларіонов, «Система ставлень особистості: теоретичні аспекти дослідження», *Право і безпека, №1 (64).* 2017.с.130– 134.